

Ümummilli liderin bioqrafiyasının teatr səhifəsi

Xalqımızın ümummilli lideri, milli mədəniyyətimizin misilsiz himayədarı Heydər Əliyevin teatr və orada çalışan insanlar haqqında dediği bu qiymətli sözləri oxuyanda istər-istəməz belə bir qənaət yaranır ki, bu ifadələri yalnız səhnə həyatını dərinləndirən, ona daxilən bələd olan bir insan söyləyə bilər. Bəli, bu sözlərin müəllifi, yüksək sənət zövqü və estetik düşüncəsi olan Heydər Əliyev yeniyetməlik çağından teatr aləminin seyrinə düşmüş, həyatının bütün mərhələlərində, dahi və fenomenal bir şəxsiyyət kimi tanınanda da, ömrünün sonunadək bu sehirdən xilas olmaq bilməmişdir.

Ulu öndərdə teatra sonsuz məhəbbəti yaradan isə, hər şeydən əvvəl, Naxçıvanın teatr mühiti olmuşdur. Doğulub böyüdüğü şəhərdəki dram teatrının tamaşalarına xüsusi marağ göstərən gənc Heydər, demək olar ki, 14 yaşından bu qədər sənət ocağının daimi izləyicisinə çevrilir. Teatra vurğunluğu onu 1938-ci ildə Naxçıvan Şəhər Pionerlər Evinə yenidən təşkil olunan dram dərnəyinə gətirir. Həmin dərnəyin təşkilatçısı və rəhbəri, Naxçıvan Dövlət Dram Teatrının aktyoru Miribrahim Həmzəyev bu istiqanlı yeniyetmədə fitri istedadı sezərək ona əvvəlcə əsas rolları, sonrakı tamaşalarda isə baş rolları etibar edir.

Naxçıvan Pedaqoji Məktəbində təhsil aldığı illərdə bu dram dərnəyinin

rolların vurğunu idim. Sonralar eşitdim ki, Həmzəyev dram dərnəyi təşkil edib. Mən də o dərnəyə yazıldım və həvəslə iştirak etdim. Mən teatrda gənc yaşlardan məşğul olmuşam, baş rollarda oynamışam. Mən həmişə teatra yaxın və bağlı adam olmuşam. Bu öləri hiss deyil, içimdən gələn bir məhəbbətdir. Teatrı çox sevirdim. Teatra məhəbbət mənim içimdə var”.

AMEA-nın müxbir üzvü, sənətsünnaslıq doktoru, professor İnqilab Kərimov özünün “Heydər Əliyev sənət, sənətkarlar və sənətkarlıq haqqında” kitabında ulu öndərin Naxçıvan Teatrı ilə bağlı məqamlarından birini belə təsvir edir: “1958-ci ilin əvvəlləri idi. Azərbaycan EA Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun aspirantı idim. Respublika

Teatr müqəddəs yerdir, tərbiyə ocağıdır. Orada çalışanlar fədakardırlar, fədaidirlər. Heç kim bilmir ki, aktyor səhnəyə çıxıb rolunu tamaşaçı qarşısında oynadığı vaxta kimi nə qədər həyəcan, sevinc keçirir.

Heydər ƏLİYEV
Ümummilli lider

Ulu öndərin özünün də qeyd etdiyi kimi, Naxçıvan Şəhər Pionerlər Evinəki dram dərnəyinin üzvü olduğu illərdə İbrahim Həmzəyevin rejissorluğu ilə hazırlanan tamaşaların bir neçəsində baş rolların ifaçısı olmuşdur. Bunlardan biri də müəllifi Kərəm Həsənov olan “Qaralar ölkəsində” adlı tamaşadakı Kral rolunu oynamışdır. Bu tamaşadan sonra, bir müddət sinif yoldaşları onu “Kral” deyərək çağırırmışlar.

Məhz həmin tamaşadan bir səhnənin şəkili Heydər Əliyevin bu dram dərnəyindəki fəaliyyətini əks etdirən yeganə sənəddir. Lakin böyük təəssüflərlə olsun ki, hələ ümummilli liderimizin sağlığında ilk dəfə olaraq doğma Naxçıvan şəhərində yaradılmış Heydər Əliyev Muzeyində, sonralar Bakıda, o cümlədən respublikamızın digər şəhər və rayon mərkəzlərində təşkil olunmuş belə xatirə mərkəzlərində həmin foto yanlış təqdim olunur. Buna səbəb isə 2005-ci ildə Moskvanın “Molodaya qvardiya” nəşriyyatında işıq üzü görmüş “Görkəmli adamların həyatı” seriyasından “Heydər Əliyev” kitabı olmuşdur. Bu tarixi seriyanın Azərbaycan xalqının Ümummilli liderinə həsr olunmuş 932-ci nəşrində həmin şəkil “Səməd Vurğunun “Vaqif” pyesi əsasında tələbə tamaşası. Heydər Əliyev solda” qeydi ilə yer alıb. Məhz həmin yazı Heydər Əliyev muzeylərində və mərkəzlərində, o cümlədən təşkilat, idarə və müəssisələrdəki Ulu öndərə həsr olunmuş guşələrdə sərgilənən eyni şəklin altında da təkrarlanır.

Bu yanlış məlumatı sadə bir faktın məntiqitəkbədir: Heydər Əliyev 1938-ci ilin əvvəlindən 1939-cu ilin ortalarına qədər Naxçıvan Şəhər Pionerlər Evinəki dram dərnəyinin üzvü olub. 1939-cu ilin sentyabrından isə o, artıq Azərbaycan Sənaye İnstitutunun tələbəsi idi. S.Vurğunun “Vaqif” pyesi isə ilk dəfə 5 oktyabr 1938-ci ildə Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının səhnəsində göstərilmişdi. Bundan, təxminən, bir il sonra Naxçıvan Dövlət Dram Teatrı da həmin əsərə müraciət etmişdir.

Tarixi sənədlər göstərir ki, “Vaqif” pyesinin tamaşaya qoyulması üçün Naxçıvan MSSR Xalq Komissarları Sovetinin 1939-cu il 10 sentyabr tarixli qərarı ilə Naxçıvan Teatrının hesabına 20 min manat vəsait köçürülmüşdür. Məşqlər sentyabrın 14-də başlamış, oktyabrın 19-da yekunlaşmışdır. “Vaqif” dramının tamaşaya qoyulması münasibətilə Səməd Vurğun Naxçıvan Teatrına ünvanlandığı təbrik teleqramında yazmışdı: “Kollektivinizin yara-

dıcılıq qələbələrini təbrik edir, tamaşada şəxsən iştirak edə bilməyəcəyime dərin təəssüf edirəm”.

Bakıdan dəvət olunmuş rejissor Həsən Əliyevin quruluşunda və teatrın baş rəssamı Şamil Qaziyevin bədii tərtibatında “Vaqif” tamaşasının premyerası oktyabrın 21-də olmuş və teatr yeni mövsümünü bu əsərlə açmışdır. Naxçıvan səhnəsində ilk dəfə Vaqif obrazını İbrahim Həmzəyev ifa etmişdir.

Buradan belə bir nəticə hasil olur ki, “Vaqif” pyesini Naxçıvanda Dövlət Dram Teatrı 1939-cu il sentyabrın əvvəllərində, yəni kollektiv məzuniyyətdən qayıtdıqdan sonra, yeni mövsüm ərəfəsində əldə etmişdirsə, bu əsər əsasən şəhərdəki dram dərnəyində necə tamaşaya hazırlana bilərdi? Digər tərəfdən, həmin dram dərnəyinin rəhbəri İbrahim Həmzəyev Vaqif obrazını ilk dəfə özü həmin ilin sentyabrında hazırlamışsa, o, bir neçə ay əvvəl bu obrazı teatr həvəskarı Heydər Əliyevə necə həvalə edə bilərdi?

Naxçıvan Şəhər Pionerlər Evinəki dram dərnəyində isə nə onda, nə də 1940–50-ci illərdə “Vaqif” tamaşaya qoyulmayıb. Bu, Hüseyn Cavidin “Şeyx Sənan” pyesinə də aiddir. Haqqında söhbət açdığım məşhur foto “Heydər Əliyev və Hüseyn Cavid” kitabında “Gəncliyində Naxçıvanda bir sıra teatr tamaşalarında rol alan Heydər Əliyev (solda) “Şeyx Sənan” pyesində” alt yazısı ilə təqdim olunmuşdur. Bu foto Bakıdakı Hüseyn Cavidin Ev-Muzeyində də eyni mətnlə nümayiş etdirilir.

Geniş yayılmış “Səməd Vurğunun “Vaqif” pyesi əsasında tələbə tamaşası. Heydər Əliyev solda” yazısı başqa bir sual doğura bilər: Tələbə Heydər Əliyev, bəlkə, o, Vaqif rolunu Bakıda oxuyarkən ifa edib? Bu sualın cavabında bildirik ki, Bakı mühitinə yenidən düşmüş, bir tələbənin dərhal dram dərnəyinə qoşulması ağılabatan deyil. Şəkil isə bizə hər şeyi aydınlığı ilə göstərir: 14 – 15 yaşlı bir yeniyetmə və onun səhnə geyimi – başında tac, belində xəncər! Belə geyim nə şair və vəzir Vaqifə, nə də din xadimi Şeyx Sənan uyğun gəlir. Bu obrazların hər ikisi saqqallı və əmmaməli olmalı idi. Şəkildə isə saqqal yox, parik görürük. Tac

və xəncər isə yüksək rütbəli, hakim bir obrazdan xəbər verir. Bu, Qaralar ölkəsinin kralı deyilmi?

Sənaye İnstitutunun birinci kursunun sonlarında Heydər Əliyevin 17 yaşı var idi. Bir məqamı da xatırladaq ki, 1937-ci ilin iyunundan respublikada H.Cavidin bütün əsərlərinin dərci, kitablarının nəşri, tamaşalarının oynanılması qadağan olunmuşdu. Belə bir dövrdə hansı “Şeyx Sənan”dan söhbət gedə bilər?

Əldə etdiyimiz bilgiyə əsasən, Azərbaycan Sənaye İnstitutunda oxuyan Heydər Əliyev teatr aləmindən ayrı düşməsi ilə barışa bilmir və imkan tapdıqca tələbə dostları ilə Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının tamaşalarına gedir. O, ikinci kursdan səhnəyə marağ göstərən istedadlı tələbələrini bir yere toplayaraq institutda dram dərnəyi yaradılmasına nail olur. Məhz bu dram dərnəyindəki fəaliyyəti gənc Heydər Əliyevin təşkilatçılıq və rəhbərlik keyfiyyətlərini ilk dəfə üzə çıxarıb.

Həmin dram dərnəyində V.Şekspirin “Hamlet” faciəsindən bir pərdə hazırlanıb və baş rolunu Heydər Əliyev özü ifa edir. Bu səhnəcik və Hamlet obrazı, xüsusən də onun monoloqunu müəllim və tələbələr rəğbətlə qarşılayırlar. Bu barədə Ümummilli lider Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrında 2002-ci ildə tamaşaya qoyulan “Hamlet”in premyerasından sonra yaradıcı heyətlə səhnədəki görüşü zamanı özü söhbət açmışdı.

1941-ci ildə SSRİ – Almaniya müharibəsinin başlanması səbəbindən ali təhsillini yarımçıq Heydər Əliyev Naxçıvanın müxtəlif dövlət idarə və təşkilatlarında məsul vəzifələrdə işləməli olur. O bu dövrdə imkan tapıb Naxçıvan Teatrının tamaşalarına getmiş, sevimli sənət müəllimi İbrahim Həmzəyevlə, kollektivin üzvləri ilə görüşmüş, onlarla söhbətdən, xatırladığı kimi, “xüsusi zövq” almışdır. Ulu öndərin məxsusi teatr sevgisi və bu sənətə böyük marağı ömrünün sonunadək davam etmişdir.

Ələkbər QASIMOV,
AMEA Naxçıvan Bölməsi
İncəsənət, Dil və Ədəbiyyat
İnstitutunun elmi katibi, dosent

Студенческий спектакль по пьесе С. Вургун «Вагиф». Гейдар Алиев слева.

А на этом снимке он с друзьями.

fəal üzvü olan tələbə Heydər Əliyev burada hazırlanan “Qaralar ölkəsində” (K.Həsənov), “Lənkəran xanı vəzirinin sərgüzəşti” (M.F.Axundov), “On min manatı kim uddu?” (M.S.Ordubadı), “Qanlı döyüş” (İ.Həmzəyev) kimi tamaşalarda oynadığı baş və əsas rollarla tamaşaçıların, xüsusən də müəllimlərinin və tələbə yoldaşlarının rəğbətini qazanır.

“Qayıdış” adlı sənədli televiziya filminə o illəri xatırlayan ulu öndər Heydər Əliyev deyir: “14–15 yaşlarında Naxçıvan Dövlət Teatrının tamaşalarına çox böyük həvəs və maraqla baxırdım. İbrahim Həmzəyevin ifa etdiyi

Mədəniyyət Nazirliyinin xətti ilə Naxçıvana ezamiyyətə göndərilmişdim. Naxçıvan Dövlət Dram Teatrının iki tamaşasına baxdıqdan sonra yaradıcı kollektivlə görüşüb fikirlərimi söylədim. Müzakirədən sonra İbrahim Həmzəyev söhbət zamanı “Vaxtı ilə bizdə yaxşı istedadlar, həvəskarlar vardı” deyərək, Heydər Əliyevin adını çəkdi və onun nəinki istedadlı bir aktyor, hətta qüvvətli bir teatr nəzəriyyəçisi ola biləcəyini vurğuladı və dedi ki, onda teatra, aktyor sənətinə belə aydın münasibət var idi. Mən ilk dəfə Heydər Əliyevin adını o gün orada, İbrahim Həmzəyevin dilindən eşitdim”.